
Arabské jaro očima sociologa: Protesty vyvolaly deficity prosperity a svobody

Arabské jaro očima sociologa: Protesty vyvolaly deficity prosperity a svobody

Když se v prosinci roku 2010 v Tunisku upálil Muhammad Buazízí na protest proti špatným životním podmínkám, jen málokdo tušil, jak tato událost otřese autoritářskými vládními režimy nejen v Tunisku, ale v řadě dalších zemí. Tématu tzv. arabského jara a politizaci islámu se věnuje ve svém výzkumu Mgr. Karel Černý, Ph.D., z [Fakulty humanitních studií UK](#). Jako sociolog se snaží přijít na to, proč se lidé v určité době zvednou a jdou vyjádřit svůj odpor vůči vládním strukturám do ulic.

Tématem politického a radikalizujícího islámu se poprvé Karel Černý začal zabývat už při svých bakalářských studiích. „Prvním impulsem pro mě byl šokující zážitek z 11. září roku 2001. V té době jsem studoval sociologii na Filozofické fakultě UK. Říkal jsem si, jestli sociologie může nabídnout nějaké teorie, koncepty nebo přístupy, kterými by bylo možné vysvětlit události spojené s 11. zářím, o nichž, jak se mi tehdy zdálo, ani experti, ani analytici, ani nikdo další nevěděl, jak je uchopit a analyzovat,“ podotkl.

Svůj hluboký zájem o arabský svět pak promítl i do své disertační práce a nyní také do svého postdoktorandského výzkumu. Hlavním tématem jeho současné vědecké práce jsou příčiny arabského jara. „Zajímá mě dlouhodobá sociální změna států Blízkého východu, dění, které v těchto státech probíhalo v posledních desetiletích a které vytvořilo podmínky pro to, aby k revolucím mohlo dojít,“ vysvětlil.

Doktor Černý na základě řady statistických dat a ukazatelů sleduje dlouhodobý demografický, ekonomický a politický vývoj zemí třetího světa. A právě státy Blízkého východu v poslední době vykazovaly oproti ostatním regionům rozvojového světa zvláštní vlastnosti. Sice tam docházelo k výrazné populační explozi, expanzi médií, nárůstu vzdělanosti obyvatelstva a jeho přesunu z venkova do měst, avšak ekonomika zemí už tak znatelně neposilovala a politický systém států se měnil ještě pomaleji nebo spíš vůbec.

„Výsledkem tohoto nerovnoměrného rozvoje byl vznik tzv. deficitu prosperity a deficitu svobody. To bylo také příčinou masové mobilizace nespokojeného obyvatelstva,“ podotkl a upozornil pro příklad na Libanon, kde rozvoj státu neprobíhá

tak nerovnoměrně, revoluce jím proto také neotřásla. Své teorie nyní doktor Černý ověřuje také prostřednictvím rozhovorů se samotnými účastníky protestů v jednotlivých státech.

Jeho teorie je schopná vysvětlit, proč se lidé v posledních dvou letech rozhodli vyjít i pod hrozbou perzekucí a ran obušků do ulic manifestovat svůj názor. Odpověď na to, co ovlivňovalo samotný průběh revolucí a protestů v jednotlivých státech, je však třeba hledat někde jinde. Důležitou roli totiž hrálo také postavení a složení politických elit.

„Ukázat to můžeme na příkladu Egypta, kde se výrazně projevil konflikt mezi synem prezidenta Gamalem Mubarakem a armádou. Gamal Mubarak měl spolu se svými přívrženci ambici provést masivní privatizaci a kompletně tak ovládnout egyptský byznys. Proti tomu se ale postavila armáda, která je součástí egyptské politické elity už od padesátých let a která má své vlastní ekonomické zájmy. Armáda se obávala, že Gamal Mubarak ovládne i ty průmyslové podniky, které patří jí. Proto egyptského prezidenta Husního Mubaraka odstavila,“ podotkl a doplnil, že v Egyptě tak neproběhla revoluce v pravém slova smyslu, jednalo se napůl o vojenský převrat. Právě na postavení politických elit v zemích, jimiž otřásl události arabského jara, se nyní chce doktor Černý přednostně soustředit.

Další vývoj v těchto státech lze podle doktora Černého jen těžko předpovídat. „Viděli jsme už dříve, že všechny předpoklady, které se týkaly situace na Blízkém východě, byly mylné,“ podotkl. I přesto si troufl odhadnout, že stabilizovat společensko-politický systém v těchto zemích bude velmi problematické. K úspěšnému přechodu ke stabilní demokracii je totiž zapotřebí, aby daná země dosáhla určité kritické míry ekonomické prosperity a rozvoje, a to se zatím v žádném z těchto států neděje. Napětí proto bude přetrvávat i nadále, myslí si doktor Černý.

- Pojem „arabské jaro“ se vžil jako označení pro protesty a nepokoje, které na přelomu let 2010 a 2011 vypukly nejdříve v Tunisku a odsud se šířily dále po státech severní Afriky a Arabského poloostrova (především Alžírsko, Bahrajn, Egypt, Jemen, Jordánsko, Libye, Sýrie; menší nepokoje se objevily i v dalších zemích tohoto regionu). Lidé během nich demonstrovali proti dlouhodobě vládnoucím strukturám ve svých státech. Vládu vinili ze špatných životních podmínek a ekonomické situace zemí. V každém státu měla revoluce jiný průběh a dopad na vládnoucí moc. V Libyi a v Sýrii protesty vyústily v občanskou válku. Ta v Sýrii trvá dosud.

Chcete hlouběji proniknout do života společnosti Blízkého východu a jejího politického probuzení? Přečtěte si publikaci Karla Černého pojmenovanou *Svět politického islámu*. Karel Černý získal za svou disertační práci, na jejímž základě tato publikace vyšla, Cenu Jaroslava Krejčího, kterou uděluje Nadační badatelský fond Anny a Jaroslava Krejčích mladým vědcům.